

Van de Beeten

oordeelt dat de school niet langer een school is als bedoeld in artikel 1, onderdeel b, subonderdeel 3." Dit is op zich voor normale Nederlanders al niet te volgen, maar mij gaat het erom dat de minister naar aanleiding van een melding moet besluiten en vervolgens moet beslissen of ze iets doet jegens de leerplichtambtenaar van de gemeente waarin de school is gevestigd. Die leerplichtambtenaar moet op basis van het advies van de Onderwijsinspectie aan de minister een beslissing nemen, die niet mag afwijken van dat advies. Ik vrees dat dit zelfs voor juristen niet goed is te volgen. Deze tekst is zo in de wet gekomen door amendering in de Tweede Kamer, zeg ik uiteraard met gepaste bescheidenheid. Het doel van de Tweede Kamer was helemaal niet zo slecht. Leerplichtambtenaren hadden via hun beroepsorganisatie gevraagd om meer houvast door de Onderwijsinspectie een belangrijkere taak te geven bij het oordeel of scholen voldoen aan de eisen. Ik vrees echter dat de uitwerking tot veel problemen en procedures aanleiding kan geven. Ik zal proberen om een en ander in een aantal vragen te verduidelijken, waarop de staatssecretaris kan ingaan. Zij kan mijn suggestie aan het slot natuurlijk ook overnemen.

In de eerste plaats is er de vraag welke beleidsvrijheid de minister heeft op grond van de regeling die nu bij amendement in de wet is opgenomen. De tekst van de wet begint immers met de aanhef: "Indien onze minister naar aanleiding van een melding aan de ambtenaar van de gemeente waarin de school is gevestigd adviseert dat de school niet langer voldoet." Dit impliceert dat de minister enige beleidsvrijheid heeft.

De vervolgvraag is of ook een besluit om níet een dergelijk advies uit te brengen, is onderworpen aan bezwaar of beroep. Het is immers denkbaar dat een andere school in de desbetreffende gemeente er belang bij kan hebben om bezwaar te maken tegen een dergelijk besluit van de minister om geen advies uit te brengen. Als geoordeeld moet worden dat een dergelijke concurrerende school geen belanghebbende is in de zin van de Algemene wet bestuursrecht, is het theoretisch ook nog denkbaar dat een van de twee ouders van een kind op zo'n school, indien deze van mening verschillen, een belanghebbende is die er bezwaar tegen kan maken dat de minister geen advies uitbrengt. Die ene ouder zou immers zijn kind eigenlijk niet op die school willen hebben en om dat te bewerkstelligen zou hij willen dat naar de kwaliteit van de school wordt gekeken; de andere ouder zou kunnen vinden dat het kind daar prima zit. Welnu, het kan tot allerlei rare complicaties aanleiding geven: als de minister dan wel het advies uitbrengt, dan moet dit worden gevolgd door de leerplichtambtenaar, wat tot gevolg kan hebben dat het kind van school af moet, elders onderwijs moet volgen; de ouder kan een reëel belang hebben bij de bewerkstelling daarvan.

In de brief van 2 april 2007 naar aanleiding van het amendement merkt de staatssecretaris op dat bezwaar en beroep kunnen worden gestart tegen een bindend advies van de inspectie. Het is echter de vraag of dat wel juist is; er is ook immers ook sprake van een besluit van de minister. Ligt het niet veel meer voor de hand dat tegen dat besluit ook bezwaar en beroep openstaan, aangezien de wettekst meebrengt dat de ambtenaar geen beleidsvrijheid meer toekomt? Hij dient immers dat advies te volgen.

De volgende vraag is of dit feitelijk geen gekunstelde, om niet te zeggen monstreuze constructie is. Een advies dat een ambtenaar geen vrijheid toelaat en daarmee dus ook niet de formele beslisser, het college van burgemeester en wethouders, kan toch moeilijk als een advies worden aangemerkt. Bovendien doet zich nu de situatie voor dat burgemeester en wethouders de beleidsbevoegdheden op grond van de Leerplichtwet uitoefenen en de wet rechtstreeks aan de leerplichtambtenaar de bevoegdheid toekent om deze uit te oefenen onder verantwoordelijkheid van burgemeester en wethouders, en met nogal verstrekkende consequenties – voor zover dit een bevoegdheid is, en dat lijkt niet erg wenselijk.

Ik verzoek de staatssecretaris om in overleg met de minister van Justitie deze oneigenlijke formulering in de wet te repareren, om te voorkomen dat die tot allerlei procedures aanleiding geeft. Ik kom hier wat laat mee. Ik had anders gevraagd om een novelle, maar er is geen reden om dat in dit laatste stadium te doen, dus ik vraag alleen om een reparatiewet; maar wel snel, want als de wet per 1 augustus ingaat, moet de staatssecretaris ernstig rekening houden met veel procedures zodra deze wordt toegepast.

De **voorzitter**: Het woord is aan de heer De Boer, die zijn maidenspeech zal houden. Dit is de laatste maidenspeech voor het reces.

□

De heer **De Boer** (ChristenUnie): Voorzitter. Deze bijdrage is ook namens de fractie van de SGP.

Bij een discussie over de leerplicht hebben we te maken met in ieder geval twee verantwoordelijkheden. Allereerst is er de verantwoordelijkheid van ouders en andere opvoeders voor de opvoeding en daarmee voor het onderwijs van hun kinderen. Zij dragen de verantwoordelijkheid om hun kinderen op te voeden en te onderwijzen naar de waarden en normen waarvan zij menen dat die goed zijn voor hun kinderen. In een pluriforme samenleving als de Nederlandse kom je verschillende waarden- en normenstelsels tegen, die voor ouders leidend zijn bij de opvoeding van hun kinderen. Deze pluriformiteit in onze Nederlandse samenleving heeft geleid tot een onderwijsstelsel dat ouders veel mogelijkheden biedt. Deze ruimte bij opvoeding en onderwijs is ook in het verleden breed gedragen. Zo schreef Troelstra in een artikel in *Het Volk* in 1901 al dat ouders de gelegenheid zouden moeten hebben om onderwijs te verkrijgen voor hun kinderen dat strookt met hun geestesgesteldheid. Hij verklaarde zich tegen "staatsdwang op geestelijk gebied". Veel later noemde Van Kemenade de vrijheid van onderwijs een kenmerk van ons staatsbestel, waarin verdraagzaamheid en culturele pluriformiteit als essentiële kenmerken worden beschouwd. Deze waarden liggen aan de basis van de onderwijsvrijheid, een vrijheid die past bij een samenleving die ruimte biedt voor verscheidenheid op het terrein van waarden en normen – aldus Van Kemenade.

De andere verantwoordelijkheid is die van de overheid. De overheid moet de ouders in de gelegenheid stellen om hun verantwoordelijkheid voor hun kinderen te dragen. De overheid moet daartoe dan ook de goede mogelijkheden bieden. Bovendien heeft de overheid er een terecht algemeen belang bij dat kinderen voor het

De Boer

welzijn, het welvaren en de toekomst van ons land deugdelijk onderwijs ontvangen.

In ons land zijn beide verantwoordelijkheden samengekomen in artikel 23 van de Grondwet. In dat artikel stelt de overheid zich immers garant voor voldoende onderwijs en voor financiële middelen, terwijl ouders voldoende ruimte krijgen om eigen scholen op te richten. Vrijheid van onderwijs, van richting, oprichting en van inrichting dus; een drieslag. Willen ouders voor hun school rijkssubsidie krijgen, dan moet hun school aan een aantal bij wet geregelde voorwaarden voldoen. Dan is er ook toezicht van de inspectie. Overigens is ook binnen het bijzonder onderwijs toezicht altijd geaccepteerd. Sterker nog, in het begin van de twintigste eeuw hadden grote groepen bijzondere scholen ook nog een eigen inspectie.

Ouders kunnen er ook voor kiezen om hun school zelf te betalen. Maar ook dan zijn er eisen die de overheid aan dergelijke niet-bekostigde scholen stelt, zij het dat het een gering aantal eisen is.

En nu komen we bij het wetsvoorstel dat thans ter bespreking voor ons ligt. Laten we vooropstellen, dat het te prijzen is in de staatssecretaris dat zij de deugdelijkheid, of zo u wilt de kwaliteit van het onderwijs hoog in het vaandel heeft. Dat is ook wel nodig: volgens de inspectie en het schooltoezicht – en ik beperk me nu tot het basisonderwijs – presteren veel scholen gewoon slecht. Ik schrok ervan dat het op dit moment ongeveer 100 bekostigde basisscholen betreft, met naar ik schat tussen de 15.000 en 20.000 leerlingen. Dat vraagt om actie.

Bij de niet-bekostigde particuliere scholen betreft het maar een gering aantal leerlingen. Maar dat neemt niet weg, dat ook de kinderen op die scholen recht hebben op goed onderwijs. Daar moet de overheid op toezien. Daar heeft de overheid ook het instrument van de inspectie voor beschikbaar. Artikel 23 van de Grondwet geeft immers aan, dat ook niet-bekostigde scholen onder toezicht van de inspectie staan. En de inspectie inspecteert ook inderdaad. Het rapport "Niet bekostigd onderwijs" van augustus 2006 doet verslag van het inspectieonderzoek bij de 39 niet-bekostigde basisscholen. Dit onderzoek werd afgerond op 1 oktober 2005.

Ik wil de staatssecretaris graag confronteren met de uitslag van dit onderzoek en op grond daarvan een voorlopig standpunt innemen.

Van de 37 niet bekostigde basisscholen kregen er 29 een positief advies. Inmiddels is een aantal scholen gesloten of bekostigd geworden, zodat in het rapport wordt vermeld dat nog slechts twee niet-bekostigde basisscholen die eind 2005 een negatief advies kregen, open zijn. Vervolgens is er bij deze scholen onderzoek gedaan waarbij de criteria die thans in het wetsvoorstel genoemd worden, ook werden aangelegd. Uit dit onderzoek blijkt dat met name "radicaal vernieuwende basisscholen" niet aan de aangepaste criteria voldoen. Echter, ook dan blijkt dat aan het eind van het schooljaar 2005-2006 nog slechts 5 scholen niet aan de criteria voldoen. De inspectie schrijft dan ook in het voorwoord bij hun rapport: "Het werk van de inspectie heeft grote impact gehad op het scholenbestand. Veel (radicale) vernieuwers sloten hun deuren toen hen duidelijk was wat er 'nodig is' om een school in de zin van de Leerplichtwet draaiende te houden."

Toch wil de staatssecretaris in de leerplichtwet voor het niet-bekostigd onderwijs artikel 8 en grote delen van

artikel 9 en artikel 10 van de Wet op het basisonderwijs opnemen. Dat zijn juist de artikelen die zich direct bemoeien met de inrichting van het onderwijs. Deze artikelen hebben betrekking op de deugdelijkheid van het onderwijs. Echter, die eisen worden in artikel 23 lid 5 van de Grondwet alleen gesteld aan het "geheel of ten dele uit de openbare kas te bekostigen onderwijs" en niet aan niet-bekostigde scholen. Het is dan ook niet voor niets dat de Raad van State onder andere adviseerde om artikel 8 van de WBO niet in de leerplichtwet op te nemen. Graag horen wij van de staatssecretaris inhoudelijke argumentatie waarom zij dit deel van het advies van de Raad van State niet heeft overgenomen.

Voor onze fracties is het beperken van de vrijheid van inrichting een principiële zaak. Er moeten wel heel zwaarwegende argumenten zijn om daarmee akkoord te kunnen gaan. Voor onze fracties lijkt het nauwelijks te verdedigen om voor het probleem van de deugdelijkheid van het niet-bekostigd onderwijs het zware kanon van ingrijpen in de grondwettelijke vrijheid van inrichting in stelling te brengen. Naar de mening van onze fracties is de inspectie mans genoeg om met de beschikbare middelen de kwaliteit van deze scholen te toetsen en daarover te adviseren. Het aangehaalde onderzoek van de inspectie legt daar overtuigend bewijs van af, maar we vernemen graag de verdediging van de staatssecretaris.

Een ander punt dat in het kader van dit wetsvoorstel ter sprake is gekomen, betreft de leerplicht van kinderen van ouders die vrijstelling van de plicht tot inschrijving op een school of instelling hebben gekregen. Ook mevrouw Linthorst sprak daarover; zij heeft daarover een motie ingediend. Met name gaat het daarbij om kinderen van ouders die bezwaar hebben tegen de richting van alle binnen redelijke afstand bestaande scholen, en om kinderen die op lichamelijke of psychische gronden ongeschikt zijn om tot een school of instelling te worden toegelaten. Voor deze kinderen bestaat geen leerplicht en ook is niet bekend of en hoe ze onderwijs ontvangen, al zullen er zeker ouders zijn die zorgen dat hun kinderen via huisonderwijs voldoende worden opgeleid.

De staatssecretaris heeft dit probleem onderkend maar ervoor gekozen oplossingen ervoor buiten het onderhavige wetsvoorstel om te regelen. Wel heeft zij recent informatie gegeven over het aantal kinderen waarom het gaat. Tot mijn grote schrik zijn er thans meer dan 1900 kinderen die op lichamelijke of psychische gronden geen onderwijs ontvangen, ondanks de vele mogelijkheden in het zmk-onderwijs. Dit aantal is veel hoger dan in ieder geval ik wist. Daarnaast is er een veel kleiner aantal leerlingen waarvan de ouders op denominatieve gronden hun kinderen niet naar een school sturen.

In de brief van 6 juli geeft de staatssecretaris aan in december aanstaande met een brief te zullen komen over hoe ze dit probleem wil aanpakken. Eerlijk gezegd, vinden wij dit vaag. Bovendien vraag je je af waar wij mee bezig zijn: deze grote groep kinderen nog even laten voor wat het is en wel de grondwettelijke vrijheid van inrichting inperken voor een kleine, wel te traceren en wel te inspecteren groep particuliere scholen. De motie van de PvdA-fractie heeft op dit punt dezelfde strekking als wat ik heb gezegd. Ik ga ervan uit dat "voldoende onderwijs" ook huisonderwijs kan zijn. Ouders kunnen daarbij zelf bezien op welke wijze zij onderwijs geven. Een aantal ouders wil niet worden verplicht om hun kinderen naar een instituut te sturen. In ieder geval wil ik

De Boer

van de staatssecretaris een gedegen uitleg van het beleid horen.

De **voorzitter**: Mijnheer De Boer, ik wil u graag van harte feliciteren met uw buitengewoon heldere maiden-speech over de wijziging van de Leerplichtwet 1969 met betrekking tot criteria voor particuliere scholen. Het kan geen toeval zijn dat u uitgerekend bij een dergelijk onderwerp uw maidenspeech houdt, want u bent een onderwijsman bij uitstek. Dat blijkt niet alleen uit uw curriculum vitae maar ook uit uw inbreng van vandaag.

U volgde de gereformeerde kweekschool in Enschede en studeerde vervolgens algemene theoretische en historische pedagogiek aan de Rijksuniversiteit Groningen. U bent onderwijzer geweest op een gereformeerde basisschool en directeur van achtereenvolgens de schoolbegeleidingsdienst te Zwolle en de bestuursorganisatie gereformeerd onderwijs in Wezep. Van 1999 tot 2001 was u voorzitter van de centrale directie van de Hogeschool Zwolle.

U bent al heel lang politiek actief, lange tijd vooral achter de schermen. Zo was u lid van de jongerenafdeling van het GPV, lid van het bestuur van het GPV, voorzitter van de GPV-kiesvereniging Kampen en voorzitter van de kandidaatstellingscommissie voor de Tweede Kamerverkiezingen in 2002. Verder bent u – het houdt niet op – lid geweest van het curatorium van de Mr. G. Groen van Prinsterer Stichting, het wetenschappelijk instituut van de ChristenUnie. Van 1986 tot maar liefst de invoering van het dualistisch bestel in gemeenten in 2002 bent u lid geweest van de gemeenteraad van Kampen. Intussen bent u in januari 2001 wethouder geworden en tot de verkiezingen van vorig jaar in die functie verantwoordelijk geweest voor de portefeuilles cultuur, sociale zaken en – hoe kan het anders – onderwijs. U hebt vanuit die verantwoordelijkheid vooral de bouw van onderwijs- en culturele voorzieningen een belangrijke stimulans kunnen geven.

Mensen uit de Kampense politiek karakteriseren u als een politicus die tegelijkertijd bevolgen en bescheiden is; zo hoort u nog eens wat. U weet in politiek moeilijke discussies de spanning te breken en zaken te relativiseren. U schijnt een echte samenbinder te zijn, die daarbij wel zijn eigen lijn vasthoudt. De verwachting die men, althans in Kampen, van u heeft over de invulling van uw lidmaatschap van deze Kamer, is dat wij u zullen meemaken als een heel goede debater met een geweldige dossierkennis. Mochten uw voormalig collega's gelijk krijgen – ik heb geen enkele reden om daaraan te twijfelen – dan zullen wij nog heel veel van u vernemen, met het nodige plezier, in dit huis.

Ik wens u alle succes toe en geef de collega's graag de gelegenheid voor felicitaties.

De vergadering wordt enkele minuten geschorst.

□

Mevrouw **Meulenbelt** (SP): Voorzitter. Ik moet zeggen dat de afgelopen periode waarin ik als plaatsvervangend lid deel heb genomen aan de commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschapsbeleid, zeer prettig was. Ik hoor weliswaar duidelijk bij een partij met uitgesproken meningen, maar ben stiekem een aanhanger van het harmoniemodel. Dat zal er mee te maken hebben. Ik vind het heel erg prettig om de ervaring te hebben om in een

commissie te zitten met allerlei verschillende partijen die het zo ongelooflijk met elkaar eens zijn over het doel van die commissie. Dat is natuurlijk gemakkelijker het geval als het om kinderen gaat. Wij hebben elkaar daarin heel snel gevonden.

Wij leven in een samenleving waarvan wij ons terdege beseffen dat die pluriform is. Bovendien hechten wij buitengewoon aan de Grondwet waarin de vrijheid van godsdienst en de vrijheid van onderwijs staan. Aan de ene kant willen wij heel erg graag dat kinderen het onderwijs krijgen waarin hun ouders kunnen geloven en dat aansluit op hun leefwereld. Wij vinden dus dat wij ouders in Nederland de vrijheid moeten geven om het onderwijs van hun gading voor hun kinderen te kiezen. Aan de andere kant is een even belangrijke waarde en norm dat de kinderen wel het onderwijs krijgen dat ze in staat stelt, aansluiting te kunnen vinden op de samenleving, zodat zij onafhankelijk van hun ouders verder kunnen komen. De staatssecretaris omschrijft daartoe een minimumwaarborggrens. Daar gaat dit wetsvoorstel voornamelijk over. In de commissie waren wij het er over eens dat de minimumwaarborggrens voor alle kinderen moet gelden en dat dit losstaat van de vraag of een school al dan niet door de overheid wordt bekostigd, islamitisch is, christelijk of bij een nieuwere levensbeschouwing hoort. Wij willen dat alle kinderen de garantie hebben dat zij bepaalde minimumzaken leren.

De leerplicht gaat hierover, maar terwijl wij eraan werkten om dit voor elkaar te krijgen en het daar eigenlijk ontzettend over eens waren, werd onze aandacht getrokken door groepen die nog steeds buiten deze wet vallen: ten eerste de groep kinderen die vrijgesteld zijn van leerplicht. Het werd mij gaandeweg steeds duidelijker dat wij daar aandacht aan moeten besteden. Zoals de vorige sprekers ook al hebben gezegd, behoren tot deze groep kinderen van gezinnen die om een levensbeschouwelijke reden ervoor gekozen hebben om hun kinderen niet naar de beschikbare scholen in hun omgeving te sturen, maar ontheffing van de leerplicht hebben gekregen en daarom hun kinderen thuis mogen houden. Het gaat om ongeveer 170 kinderen en 100 gezinnen.

De andere groep bestaat op dit moment uit 2000 kinderen. Zij hebben psychische of lichamelijke problemen. Over die andere groep hebben wij dieper nagedacht. Ik moet zeggen dat het voor mij duidelijk is geworden dat wij ons meer moeten afvragen of de kinderen die nu thuis zitten, daar terecht zitten. Het is mijns inziens maar de vraag of ouders in alle omstandigheden het recht hebben om hun kinderen thuis te houden, omdat er in de buurt geen school is van hun levensbeschouwelijke richting. De ouders van kinderen met een psychische of lichamelijke handicap houden hun kinderen niet zozeer uit vrije wil thuis, als wel omdat er geen onderwijs te vinden is dat geschikt is voor hun kinderen. Ik heb wat navraag gedaan en collega's gevonden die er meer van weten dan ik doordat die ervaring hebben opgedaan in de psychiatrie. Daarbij ben ik te weten gekomen dat ouders die wanhopig op zoek zijn naar een plek voor hun kinderen, die niet kunnen vinden, omdat zij al een vrijstelling hebben. Hun kinderen hebben soms meer nodig dan een rugzakje: een koffer. Wij vinden dat wij ons serieus moeten afvragen of het niet bij de waarden en normen van onze samenleving hoort dat wij die kinderen die koffer ook geven.